

Valovi demokratizacije i korupcija: Kvantitativni uvid u razinu korupcije u svijetu

Ana Miculinić*

Sažetak

Demokratske države nastoje svojim mnogim politikama, programima i paketima suzbiti korupciju u što većoj mjeri. Ipak, nisu sve demokracije jednako uspješne u tom zadatku. Faktori koji utječu na razinu korupcije u značajnoj mjeri variraju od države do države, no valja pronaći barem osnovnu poveznicu država s visokom razinom korupcije koja će ih razlikovati od država u kojima je razina korupcije niska. Namjera je ovoga rada otkrivanje moguće povezanosti između duljine trajanja demokratskoga „staža“ i korupcije. Ispitat će se teza jesu li države koje su nedavno prošle kroz fazu demokratske tranzicije (te se njihove demokracije još konsolidiraju ili su se tek konsolidirale) podložnije korupciji. Istraživanje će potvrditi da u slučaju mladih demokracija prozor za koruptivna djelovanja postaje mnogo širi.

Ključne riječi

korupcija, politička korupcija, percepcija korupcije, demokratska tranzicija, starost demokracije, demokratizacija

---

* Ana Miculinić studentica je prve godine diplomskog studija politologije na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Kontakt: ana.miculinic@gmail.com

Uvod

Prema teoriji racionalnog izbora, korupcija je razuman način dolaska do određenog cilja ondje gdje je to moguće budući da se radi o liniji lakšeg otpora. Sukladno tome, korupcija je sveprisutan fenomen. No korupciju nije svugdje jednako lako provesti pa je tako u nekim slučajevima lakše odabrati ispravan put ukoliko su posljedice koruptivne akcije teže, a okvir mogućnosti za njezino korištenje sužen. Iako je riječ o izuzetno zanimljivoj temi, skromno je obrađena u slučajevima mladih demokracija, posebice kada se u obzir uzme opseg i učestalost problema. Nadalje, komparativnih studija s većim prostornim varijabilitetom koje istražuju povezanost demokratskog iskustva i korupcije još uvijek je nedovoljno. Dosadašnja istraživanja korupcije uglavnom su studije slučaja ili komparativne analize država unutar jedne regije*. Cilj je ovoga rada upotpuniti navedenu prazninu na inovativan način. Istraživanje će obuhvaćati 99 država koje su u 2012. godini bile demokracije, a one će biti grupirane s obzirom na razdoblje kada započinje njihovo demokratsko iskustvo koje traje neprekidno do 2012. godine. Navedena razdoblja određena su sukladno Huntingtonovim valovima demokratizacije.

Namjera je rada otkrivanje moguće povezanosti između duljine trajanja demokratskog „staža“ i korupcije. Ispitat će se teza jesu li države koje su nedavno prošle kroz fazu demokratske tranzicije (te se njihove demokracije još konsolidiraju ili su se tek konsolidirale) podložnije korupciji. Istraživanje će potvrditi da u slučaju mladih demokracija prozor za koruptivna djelovanja postaje mnogo širi. Najvjerojatiji razlog tome jest usmjerenost većine političkih resursa na proces same demokratizacije društva i institucija, pri čemu borba s korupcijom ostaje u drugome planu.

Teorije o korupciji

Korupcija je pojava koja je (bila) prisutna u svim sustavima vlasti koje su ljudi ikada uspostavili. Zanimanje za detaljnije proučavanje ovoga fenomena javilo se 1960-ih kada su znanstvenici analizirali korupciju u okviru vlastitih zemalja. Jedan od prvih autora koji se podrobnije pozabavio tom temom, J. S. Nye, zaključio je kako je korupcija „endemska svim vladama“ (Nye, 1967: 417). Teze o korupciji uglavnom proizlaze iz zapadne tradicije, no koherentna

---

* Primjerice postkomunističke (Holmes, 2013; Schmidt, 2007), latinskoameričke (Davis, Camp i Coleman, 2004), istočnoeuropske (Zimelis, 2011).

teorija nikada nije razvijena (Balachandrudu, 2006: 809). Artikulacija i analiza ovoga problema na primjeru zemalja u razvoju minimalna je.

Svaki rad koji se bavi korupcijom uvelike ovisi o načinu njezinog definiranja, a definicija je nebrojeno. „U onome što je Johnston (1996) nazvao ‘klasičnim’ pogledom, korupcija opisuje društvo ili državu koja je zastranila u standardu ispravnosti“ (Kurer, 2005: 224). Druge teorije pokušale su specificirati i usavršiti ovu široku definiciju koja zanemaruje pojedince. Tako, primjerice, postoji teorija prema kojoj javno mnijenje definira što je korupcija, ali i teorija javnih položaja prema kojoj je nepridržavanje birokratskih pravila i zakona glavna odlika korupcije. Na potonju se donekle oslanja definicija uvažene enciklopedije Britannica koja korupciju opisuje kao „nepravilno i obično protuzakonito ponašanje s namjerom osiguravanja beneficija za sebe ili drugoga. Njezine forme uključuju podmićivanje, iznudu i zloupotrebu informacija iznutra“ (Britannica, 2017). Gotovo bez iznimke, o pojmu korupcije raspravlja se unutar moralističkoga okvira (Balachandrudu, 2006: 810).

Korupcija se smatra univerzalnom pojavom koja je postojala oduvijek i u svim društvima te će i dalje biti prisutna sve dok se ljudska priroda ne promijeni (Munigu-Pippidi, 2006: 96). No bitno je razlikovati „običnu“ korupciju od one političke. Prva uključuje korupciju koja je vrlo česta, a odvija se uglavnom u privatnom poslovnom sektoru. Potonja, s druge strane, odnosi se na javnu sferu u kojoj djeluju politički akteri. Radi se o koruptivnim aktivnostima koje se događaju ili u potpunosti u domeni javne sfere ili na granici između javnih i privatnih sfera – „kao kada političari ili dužnosnici koriste svoj privilegirani pristup resursima (u kojem god obliku) nelegitimno kako bi osigurali korist za sebe ili druge“ (Heywood, 1997: 419). U fokusu su, dakle, osobe koje su zaposlene i djeluju u javnom i državnom sektoru, a koji obuhvaća izvršnu, zakonodavnu i sudsku vlast. Danas se korupciju najjednostavnije može opisati kao zloupotrebu javnih ovlasti za privatnu korist.

Dok se ranije smatralo kako korupcija karakterizira samo nedemokratske režime, mnogi skandali u zapadnom svijetu (poput Whitewater skandala povezanog s američkim predsjednikom Billom Clintonom) opovrgnuli su navedenu konstataciju. No na korupciju koja je postojala u demokratskim državama, „naročito konsolidiranim zapadnim demokracijama, uglavnom se gledalo kao na neprirodnu devijaciju od norme“ (Heywood, 1997: 417). Izgledno je da demokratske institucije budu uključene u uzroke korupcije. Korupcija se koristi u svrhu pristupa moći i resursima,

a formalne demokratske institucije (poput slobodnih izbora, slobode od diskriminacije, jednakosti pred zakonom i slobodnih medija) omogućuju otvorenije natjecanje za takve resurse (Stevens, 2016: 185). Razlaganjem korupcije stvara se jasna razdjelnica između korupcije kao načina društvene organizacije i povremene individualne korupcije koju je moguće naći svugdje (Munigu-Pippidi, 2006: 96).

Kada se korupcija javlja? Vjerojatnost korumpiranosti javnih dužnosnika viša je kad su potencijalne koristi visoke, rizik za biti uhvaćen na djelu nizak ili kada su plaće preniske (Azfar, Lee i Swamy, 2001: 51). Iz toga slijedi kako bi razina korupcije trebala biti niža ukoliko se smanji prostor diskrecije dužnosnika, poveća transparentnost te povećaju plaće ili poboljšaju radni uvjeti. Nalazi dosadašnjih istraživanja su raznoliki; u jednoj je studiji zaključeno kako je ekonomska liberalizacija dovela do smanjenja korupcije u Senegalu i Maliju, a u drugoj pak kako je liberalizacija dovela do povećanja korupcije u Tanzaniji. Nadalje, postoje tvrdnje kako su savezne države koruptivnije od unitarnih (Treisman, 1998). Čini se da slobodni mediji, uključenost civilnog društva u organizacije za suzbijanje korupcije te zastupljenost žena u parlamentu također smanjuju razinu korupcije (Azfar, Lee i Swamy, 2001: 54). Osim toga, istraživanja upućuju kako protestantizam, etno-lingvistička frakcionalizacija, otvoreno tržište, viša razina obrazovanja i parlamentarni sustav negativno djeluju na razinu korupcije (Yadav, 2012: 1040-1041).

Rezultati posljednjega istraživanja Transparency International-a smještaju države Subsaharske Afrike na tron korumpiranih država, a za njima slijede Središnja Azija i Istočna Europa (Transparency.org, 2018). U siromašnom opusu istraživanja koja se bave navedenim problemom u istaknutim regijama, postkomunističkim se državama poklanja najviše pažnje. Tako se visoka razina korupcije na tom području pokušava objasniti utjecajem komunističkog naslijeđa, radikalnom ekonomskom reformom, nedostatkom kapitalističke klase i sl. (Holmes, 2003: 1172). Studija zemalja u razvoju otkrila je povezanost između zakonodavnih institucija i korupcije, gdje snažne stranke sa sposobnošću postavljanja dnevnoga reda otvaraju prozor korupciji (Yadav, 2012: 1050). Dakle, zaključci o faktorima koji utječu na razinu korupcije raznoliki su. Faktori variraju u značajnoj mjeri od države do države, no valja pronaći barem osnovnu poveznicu država s visokom razinom korupcije koja će ih razlikovati od država u kojima je razina korupcije niska.

Svaki liberalno-demokratski režim obračunava se s korupcijom na

razne načine. Ona negativno utječe na reputaciju pojedine države i potkopava povjerenje u državu. Negativno utječe na njezinu ekonomiju u vidu akumulacije kapitala i usporavajući rast BDP-a (Oberoi, 2014: 188). Smanjuje kvalitetu obrazovanja, javnoga zdravstva i javne infrastrukture, a povećava nejednakost prihoda i siromaštvo (Oberoi, 2014: 188). Što se tiče makroekonomske stabilnosti, zbog korupcije dolazi do nestanka povjerenja u državu od strane štediša, investitora i stranih tržišta. Znanstvena zajednica godinama se trudila odgovoriti na pitanje zašto neke države imaju nižu razinu korupcije od drugih. U svojim je istraživanjima dolazila do konfliktnih zaključaka. Ipak, u većini se radova čini konstantnom činjenica da demokracija dugoročno negativno utječe na razinu korupcije, odnosno pridonosi njezinom smanjenju. Sve države promatrane u ovome radu ocijenjene su demokratskima. No njihove se demokracije međusobno itekako razlikuju po raširenosti i učestalosti koruptivnih aktivnosti u sustavima. Vrlo izgledna karakteristika koja diferencira visoko koruptivne od nisko koruptivnih država jest duljina trajanja demokratskoga staža. Iz toga proizlazi teza kako su države koje su ranije prošle fazu tranzicije iz autoritarnog u demokratski režim manje korumpirane od država koje su se kasnije demokratizirale i liberalizirale. Drugim riječima, što određena država ima dulje demokratsko iskustvo, to je ona manje podložna korupciji.

Iako postoje konfliktni argumenti, „dokazi širom svijeta pokazuju da države s demokratskim institucijama imaju tendenciju imati niže razine korupcije“ (Shen i Williamson, 2005: 329) jer demokracija smanjuje korupciju tako što smanjuje privatnu dobit, a povećava cijenu koruptivnih djelovanja. Demokracija treba slobodnim i poštenim izborima proizvoditi transparentne i odgovorne vlade, a političare koji ne odgovaraju tim standardima, građani će kazniti na izborima jer ih neće ponovno birati. „Dodatno, civilno društvo i mediji imaju neovisan glas koji povećava odgovornost vlade“ (Shen i Williamson, 2005: 329). Dakle, demokratska država može kontrolirati korupciju kroz zakonodavni sustav, izbore, politička prava, građanske slobode i slobodne medije (Shen i Williamson, 2005: 329). Ipak, korupcija karakterizira mnoge države, posebice one u Istočnoj Europi, Africi i Latinskoj Americi koje su demokratske. Prva, očita poveznica država navedenih regija jest kasna demokratska tranzicija (od 1974. godine nadalje).

„Nedvojbena, što karakterizira raznolike tranzicijske zemlje je to da su u mnogim načinima postale demokratsnije, ali općenito nisu liberalne u institucionalnim terminima; (...) ove zemlje suočene

su s ograničenjima liberalnih definicija korupcije uvelike bez posjedovanja potpunog arsenala liberalnih alata za implementaciju takvih ograničenja“ (Kotkin, 2002: 394). Zapadne zemlje koje su se prve demokratizirale imale su mnogo više vremena za izgradnju demokratskih institucija te stvaranje povjerenja i transparentnosti. „Povijesni proces izgradnje odgovorne vlade i stvaranja politički neutralnih i profesionalnih javnih usluga bio je generalno opširan i dugotrajan“ (Munigu-Pippidi, 2006: 90). Budući da se krajem 19. i početkom 20. stoljeća problemu korupcije nije pridavalo toliko pažnje kao danas, ostaje predmetom nagađanja koliko je u to doba korupcija bila raširena.

Socijalno restrukturiranje i raspodjela moći koji su potrebni za preobrazbu društva iz jednog režima u drugi zahtijeva mnogo vremena te volju i masa i elita. Cijelu tu borbu zapadne države vodile su prije više od stoljeća, a one koje su se tek demokratizirale još uvijek nisu završile s njom. Nije nemoguće da su zapadne zemlje iskusile visoku razinu korupcije pri počecima uspostave demokratskoga režima. U tom slučaju, umjesto teze kako kasnija tranzicija dovodi do više koruptivnih aktivnosti, moglo bi se reći kako sama tranzicija dovodi do toga. No ovo se ne može sa sigurnošću tvrditi, između ostalog zbog nedostatka podataka o razini korupcije starih demokracija u trenutku njihovih transformacija sustava. Jednako tako, „očekivani standardi ponašanja od javnih dužnosnika mogli su se promijeniti kao rezultat većih – neki bi mogli nadodati, intruzivnijih – medijskih istraživanja“ (Heywood, 1997: 418), što mlade demokracije odmah stavlja u nezavidan položaj.

Ovaj rad vodi se logikom prema kojoj su starije demokracije imale više vremena za uspostavu i razvoj demokratskih institucija, kao i konsolidaciju čitavoga sustava, nakon čega su mogle te iste liberalne institucije, norme i pravila koristiti u borbi protiv korupcije. Mlade demokracije, s druge strane, još uvijek vode bitku sa samom primjenom demokratskih načela u društvu i izgradnjom snažnih institucija koje su temelj liberalne demokracije. Takvi uvjeti, u kojima vladavina prava nije čvrsto uspostavljena, plodno su tlo za korupciju.

Metodologija istraživanja

Kako se radi o kvantitativnoj analizi s velikim prostornim varijabilitetom, potrebna je baza podataka koja obuhvaća što veći broj suvremenih demokracija. Iz toga je razloga korištena respektabilna baza podataka Varieties of Democracy (u daljnjem tekstu V-dem) koja pokriva 174 države svijeta, a što je čini jednom

od najvećih baza podataka u društvenim znanostima. V-dem predlaže novi pristup mjerenja demokracije koji seže duboko u modernu povijest, koristi multidimenzionalan pristup problemu konceptualizacije demokracije, prikuplja informacije na visokoj razini dezagregiranosti, a sama strategija prikupljanja i prezentacije podataka preciznija je, vjerodostojnija, transparentnija i autentičnija (Coppledge, Gerring i dr., 2011: 252). V-dem se pri prikupljanju podataka oslanja na takozvane stručnjake za državu i institucionalne stručnjake, gdje se kombinacijom njihova znanja i analiza dobivaju vjerodostojni podatci. Baza također sadrži podatke nekih ostalih renomiranih izvora, poput Transparency International i Svjetske banke čiji će indeksi biti korišteni u ovome radu. Zbog svega navedenoga, a uzevši u obzir i upotrebu spomenute baze u brojnim znanstvenim radovima, sasvim je adekvatna za provedbu ovoga istraživanja.

Nadalje, trebala se u obzir uzeti i činjenica da, što je uzorak veći, to će rezultati istraživanja biti reprezentativniji. Stoga je bilo potrebno odabrati najrecentniju godinu koja sadrži dovoljnu količinu podataka za što veći broj država. U 2012. godini obrađeno je 169 država, što je zadovoljavajući broj za daljnju analizu. Idući je korak bilo klasificiranje država prema starosti njihovih demokracija. Dobra podjela činila se ona uvaženoga politologa Wolfganga Merkela* napravljena prema Huntingtonovim valovima demokratizacije. Dobivene su tri grupe država, i to ovisno o tome u kojem su od tri vala postale demokracijama. Međutim, valjalo je uzeti u obzir i pojavu autokratskih protuvalova. Za potrebe ovog istraživanja, određena je država smještena u onu grupu država kada je konačno postala demokracijom. Primjerice, da nije ponovno postala autokracijom 1934. godine, Austrija bi pripadala prvoj grupi država, no budući da je njezino demokratsko iskustvo prekinuto, smještena je u drugu grupu. Grupe država prikazane su u Tablici 1.

U skladu s time, određena je nezavisna varijabla (valovi_ demokratizacije) pa je državama iz prve grupe dodijeljena vrijednost 1, državama iz druge grupe vrijednost 2, a onima iz treće vrijednost 3. S obzirom na te grupe pokušat će se pronaći razlika u razini političke korupcije, korupcije u javnom sektoru, izvršnoj, zakonodavnoj i sudbenoj vlasti. Iz toga slijede operativne hipoteze: prva grupa država imat će najnižu razinu korupcije u javnome sektoru, u izvršnoj, zakonodavnoj i sudbenoj vlasti te političke

---

* Profesor komparativne politike na Sveučilištu u Berlinu, Wolfgang Merkel, vodeći je istraživač transformacije političkih sustava i autor istoimene knjige koja je prema mnogima fundamentalna literatura za razumijevanje komparativne politike.

korupcije općenito, druga grupa nešto višu, a treća najvišu razinu korupcije. Jednako tako, države prve grupe imaju najveću kontrolu korupcije, države druge grupe nešto manju, a treće grupe najmanju.

S druge strane, uzme li se u obzir politička kultura, informiranost, demokratsko iskustvo i tradicija društava posttranzicijskih država, moguće je da se indeks percepcije korupcije neće značajno razlikovati od onog u usidrenim demokracijama*, budući da društva s dugotrajnim demokratskim iskustvom imaju veća očekivanja od svojih političkih institucija. U skladu s tim, društva koja više očekuju od političkih institucija bit će manje tolerantna prema koruptivnim aktivnostima. Razina u kojoj je korupcija društveno prihvaćena lako se može odrediti anketama. Munigu-Pippidi je u istraživanjima došla do zaključka kako ćemo „pronaći srednju prihvaćenost korupcije gdje je partikularizam** norma, nisku društvenu prihvaćenost u fazi kompetitivnog partikularizma i vrlo nisku prihvaćenost u univerzalističkim*** društvima“ (Munigu-Pippidi, 2006: 95). Operativna je hipoteza da se u indeksu percepcije korupcije grupe neće statistički značajno razlikovati.

---

* „Koncept ‘usidrene demokracije’ slijedi zamisao da su stabilne demokracije u pravnoj državi dvostruko usidrene: iznutra, budući da pojedini parcijalni režimi u demokraciji osiguravaju svoje normativno i funkcionalno postojanje pomoću međusobne ovisnosti i samostalnosti; izvanjski, budući da su parcijalni režimi u demokraciji usidreni pomoću niza uvjeta koji omogućuju demokraciju i štite je od izvanjskih i unutarnjih šokova i tendencija destabilizacije“ (Merkel, 2011: 18). Merkel pod parcijalnim režimima podrazumijeva izborni režim, prava na političku participaciju, građanska prava na slobodu, podjelu vlasti i horizontalnu odgovornost te djelotvorno vladanje vlasti.

** Partikularizam je „oblik društvene organizacije kojeg karakterizira regularna distribucija javnih dobara prema neuniverzalističkom načelu što zrcali nemoralnu distribuciju moći unutar takvih društava“ (Munigu-Pippidi, 2006: 87)

*** Univerzalizam je „norma i praksa individualističkih društava gdje se jednak tretman odnosi na svih neovisno o grupi kojoj osoba pripada“ (Munigu-Pippidi, 2006: 88).

Tablica 1: Grupe zemalja za analizu

Prva grupa (1828.-1922./1926.)	Druga grupa (1943.-1962.)	Treća grupa (1974.-1995.)	
1. Australija	11. Austrija	33. Albanija	67. Mali
2. Finska	12. Belgija	34. Argentina	68. Mauricijus
3. Irska	13. Botsvana	35. Armenija	69. Meksiko
4. Island	14. Cipar	36. Bangladeš	70. Moldavija
5. Kanada	15. Bahami	37. Benin	71. Mongolija
6. Novi Zeland	16. Barbados	38. Bjelorusija	72. Namibija
7. SAD	17. Danska	39. Bolivija	73. Nepal
8. Švedska	18. Francuska	40. Bosna i Hercegovina	74. Niger
9. Švicarska	19. Indija	41. Bugarska	75. Nigerija
10. Velika Britanija	20. Italija	42. Srednjoafrička Republika	76. Nikaragva
	21. Izrael	43. Crna Gora	77. Pakistan
	22. Jamajka	44. Češka	78. Panama
	23. Japan	45. Čile	79. Paragvaj
	24. Kolumbija	46. Ekvador	80. Peru
	25. Kostarika	47. Estonija	81. Poljska
	26. Nizozemska	48. Filipini	82. Portugal
	27. Norveška	49. Gruzija	83. Rusija
	28. Njemačka	50. Gana	84. Rumunjska
	29. Šri Lanka	51. Grčka	85. Salvador
	30. Trinidad i Tobago	52. Gvatemala	86. Sao Tome i Principe
	31. Turska	53. Gvineja-Bissau	87. Senegal
	32. Urugvaj	54. Haiti	88. Sejšeli
		55. Honduras	89. Srbija
		56. Hrvatska	90. Slovačka
		57. Indonezija	91. Slovenija
		58. Južna Afrika	92. Sudan
		59. Južna Koreja	93. Surinam
		60. Kambodža	94. Španjolska
		61. Letonija	95. Tajland
		62. Litva	96. Tajvan
		63. Madagaskar	97. Ukrajina
		64. Mađarska	98. Venezuela
		65. Makedonija	99. Zelenortske otoci
		66. Malavi	

Prema: Merkel, 2011: 116.

Prije same analize, potrebno je bolje upoznati varijable koje će biti korištene, a one su: politička korupcija (v2x_corr), korupcija u javnome sektoru (v2x_pubcorr), korupcija u izvršnoj vlasti (v2x_execorr), korupcija u zakonodavnoj vlasti (v2lgcrrpt), korupcija u sudstvu (v2jucorrdc), percepcija korupcije (e_ti_cpi), kontrola

korupcije (e_wbgi_cce) te nova varijabla (valovi_demokratizacije) kodirana za potrebe ovoga istraživanja. Sve navedene varijable omjerne su osim posljednje koja je nominalna. Veće na histogramima prikazanim u skupnom Grafikonu 1 moguće primijetiti kako je distribucija uglavnom nejednaka. Budući da se radi o većem uzorku, za utvrđivanje normalnosti distribucije korišten je Kolmogorov-Smirnov* test kojim je utvrđeno da je jedino varijabla korupcije u zakonodavnoj vlasti normalno distribuirana (Tablica 2). Za obradu podataka te izradu grafikona i tablica korišten je program za statističku analizu IBM korporacije, SPSS.

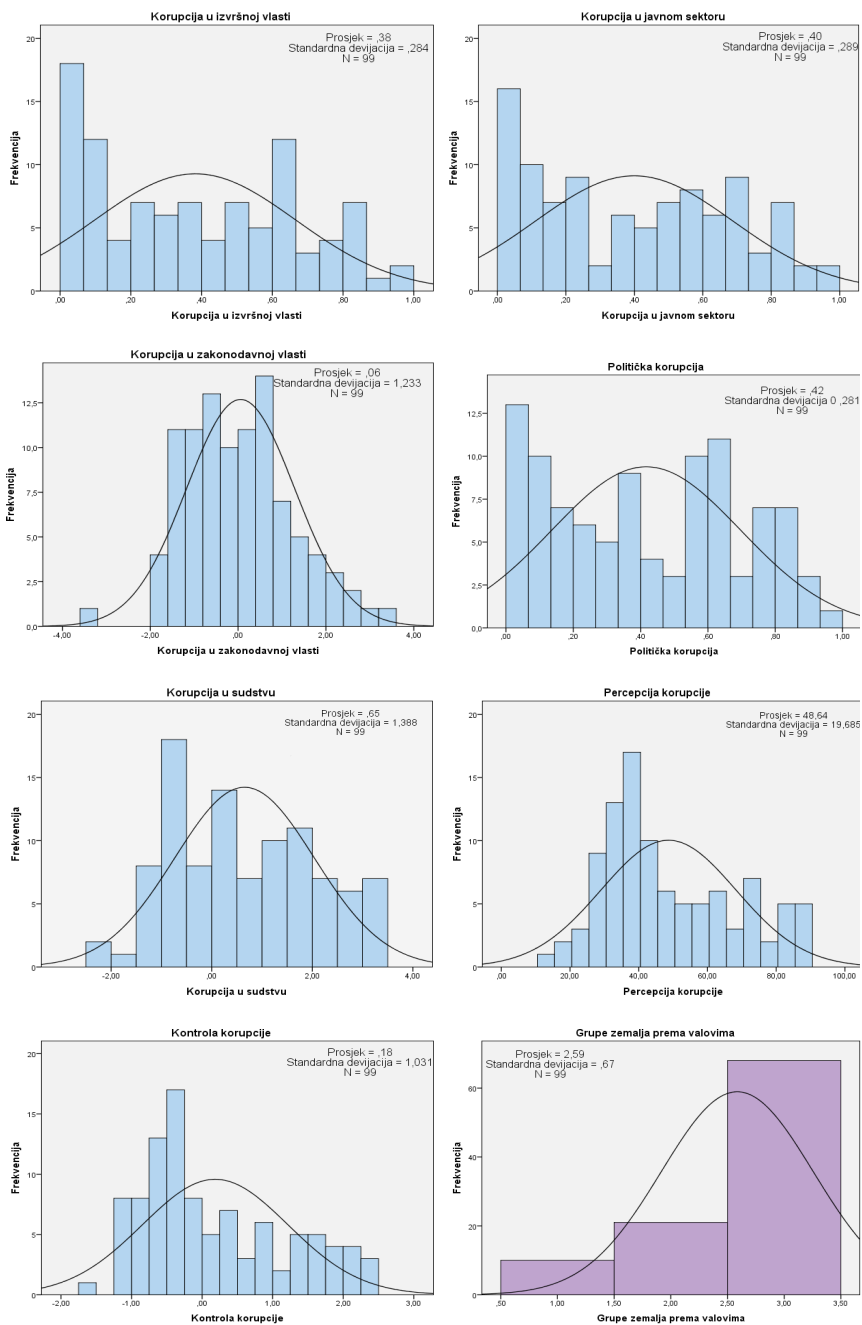
Tablica 2: Test normalnosti

	Test normalnosti		
	Kolmogorov-Smirnov ^a		
	Statistika	df	Značajnost
Politička korupcija	,108	98	,007
Korupcija u javnom sektoru	,123	98	,001
Korupcija u izvršnoj vlasti	,127	98	,001
Korupcija u zakonodavnoj vlasti	,073	98	,200 ^a
Korupcija u sudstvu	,099	98	,018
Percepcija korupcije	,148	98	,000
Kontrola korupcije	,155	98	,000
Grupe zemalja prema valovima	,417	98	,000

*. Ovo je donja granica stvarne značajnosti.
a. Lillieforsova značajna korelacija

* Kolmogorov-Smirnov test je neparametrijski test koji služi za istraživanje značajnosti razlike između promatrane distribucije i specifične populacije distribucije kontinuirane varijable (Kanji, 2006: 76).

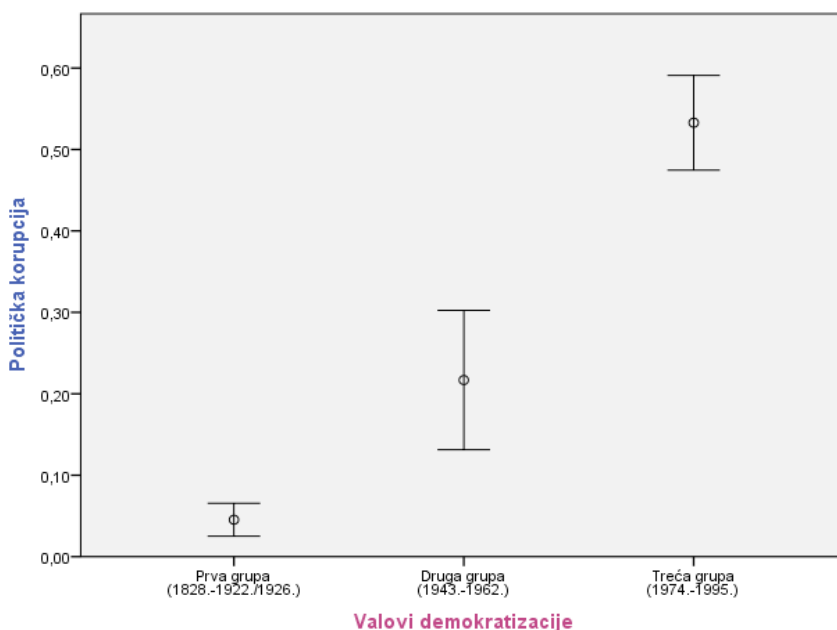
Grafikon 1: Histogrami relevantnih varijabli

Rezultati

Prva operativna hipoteza ispituje razinu političke korupcije općenito, to jest „uključuje mjerenja šest različitih vrsta korupcije koja pokrivaju različita područja i razine političke sfere, razlikujući korupcije u izvršnoj, zakonodavnoj i sudskoj vlasti“ (Varieties of Democracy, 2016: 66). Ona je generalni pokazatelj korupcije u određenom društvu te se sastoji od prosjeka drugih, niže obrađenih indikatora korupcije. Na Grafikonu 2 vidljivo je da se prosječne vrijednosti grupa znatno razlikuju prema indeksu političke korupcije. Intervali oko tih prosjeka također se ne preklapaju, što upućuje na zaključak da postoji statistički značajna razlika između država prvoga, drugoga i trećega demokratskoga vala, i to na način da države prve grupe ostvaruju najnižu razinu korupcije, a države treće grupe najvišu.

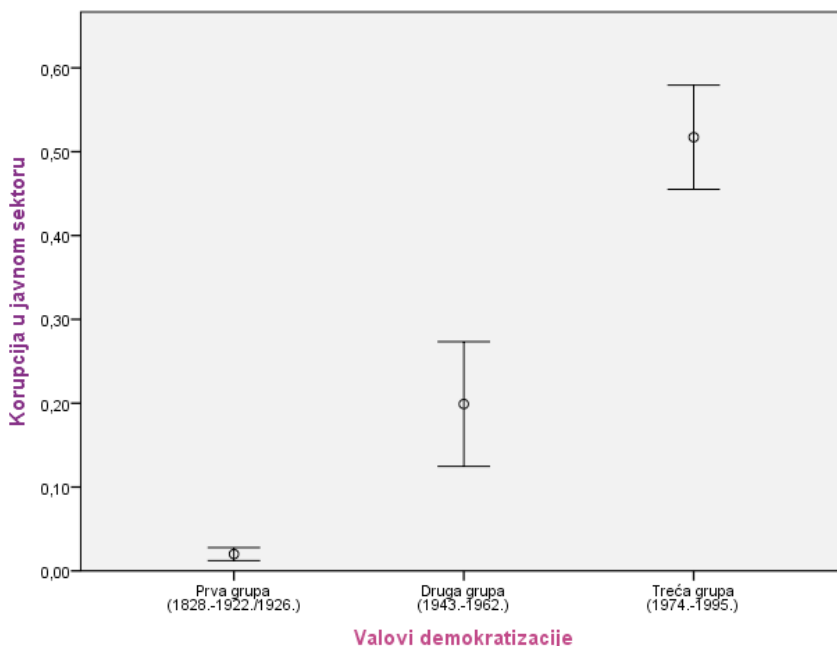
Grafikon 2: Prosječne vrijednosti političke korupcije po grupama država

Grafikon s 95% intervalom pouzdanosti

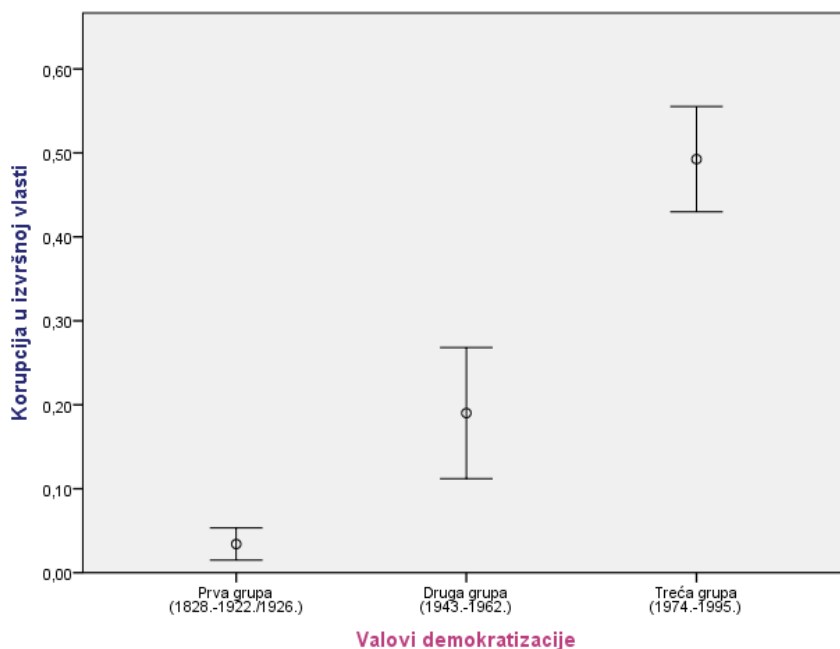
Iduća hipoteza ispituje razinu korupcije u javnome sektoru, a ona označava mjeru u kojoj su javni dužnosnici spremni osigurati benefite i usluge u zamjenu za mito ili druge poticaje te koliko često krađu ili koriste državne resurse u pogrešne svrhe. Uzevši u obzir rezultate prethodnoga testa, očekivano dolazi do ponovnog raskoraka među grupama država, što je prikazano na Grafikonu 3. Ista pitanja postavlja treća hipoteza, osim što se ovoga puta ne radi o javnim dužnosnicima, već o članovima egzekutive i njihovim agentima. Rezultati korupcije u izvršnoj vlasti prema grupama država pokazani su na Grafikonu 4.

Grafikon 3: Prosječne vrijednosti korupcije u javnom sektoru prema grupama država

Grafikon s 95% intervalom pouzdanosti

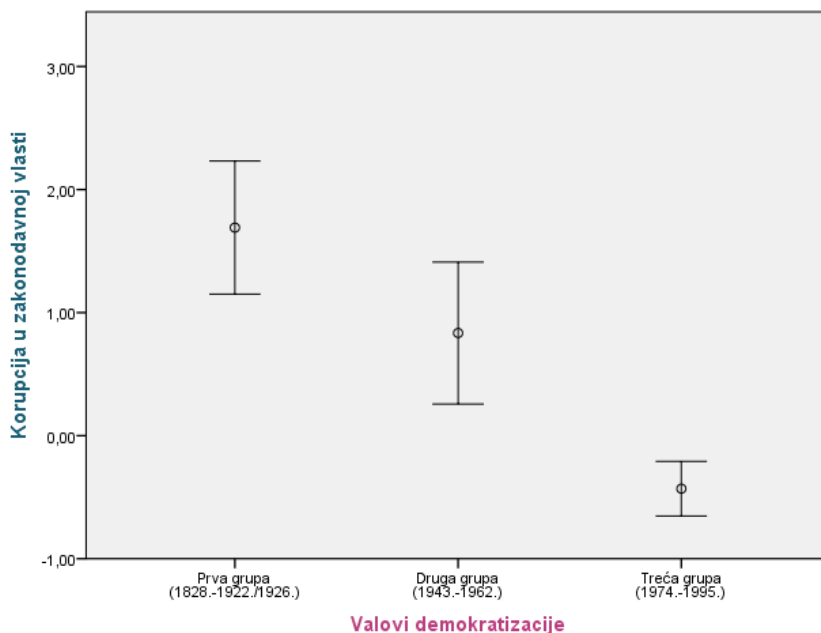
Grafikon 4: Prosječne vrijednosti korupcije u izvršnoj vlasti s obzirom na grupe država

Grafikon s 95% intervalom pouzdanosti

Indeks koji mjeri korupciju u zakonodavnoj vlasti razlikuje se od prethodna tri zbog toga što država s najmanjom razinom korupcije u legislativi dobiva najvišu ocjenu, a država s najvišom razinom korupcije dobiva najmanju ocjenu. Postavljeno pitanje glasi: zloupotrebjavaju li članovi zakonodavne vlasti svoje pozicije za financijsku dobit (Varieties of Democracy, 2016: 177). Iako između prve i druge grupe država ne postoji statistički značajna razlika, prva grupa ostvaruje najbolji rezultat, dok se treća grupa značajno razlikuje od prve dvije i to ponovno u negativnom svjetlu. Po pitanju „čistoće“ članova legislative, države drugoga demokratskoga vala pokazuju pozitivan pomak ozbiljno se približavajući rezultatu država prvoga vala.

Grafikon 5: Prosječne vrijednosti korupcije u zakonodavnoj vlasti s obzirom na grupe država

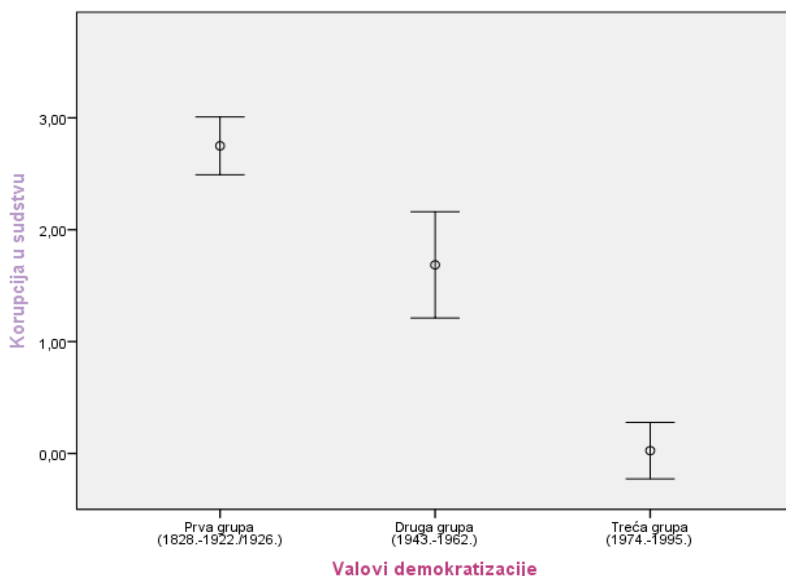

Grafikon s 95% intervalom pouzdanosti

Korupcija u sudstvu odnosi se na mjeru u kojoj pojedinci ili tvrtke vrše nezabilježene uplate ili mito kako bi ubrzali ili usporili proces ili pak zadobili povoljnu sudsku odluku (Varieties of Democracy, 2016: 201). Na Grafikonu 6 vidljiva je statistički značajna razlika među grupama država pa su suci država prve grupe najmanje korumpirani, a treće grupe najviše. Kao što je slučaj s varijablom koja ispituje korupciju u zakonodavnoj vlasti, ova varijabla korupciju mjeri obrnuto od prethodnih varijabli, što znači da su države s najvišim rezultatom najmanje podložne korupciji, a one s najnižim najviše podložne korupciji.

Grafikon 6: Prosječne vrijednosti korupcije u sudbenoj vlasti prema grupama država

Grafikon s 95% intervalom pouzdanosti

Indeks kontrole korupcije osigurala je Svjetska banka, a V-dem ga je prilagodio. Kontrola korupcije

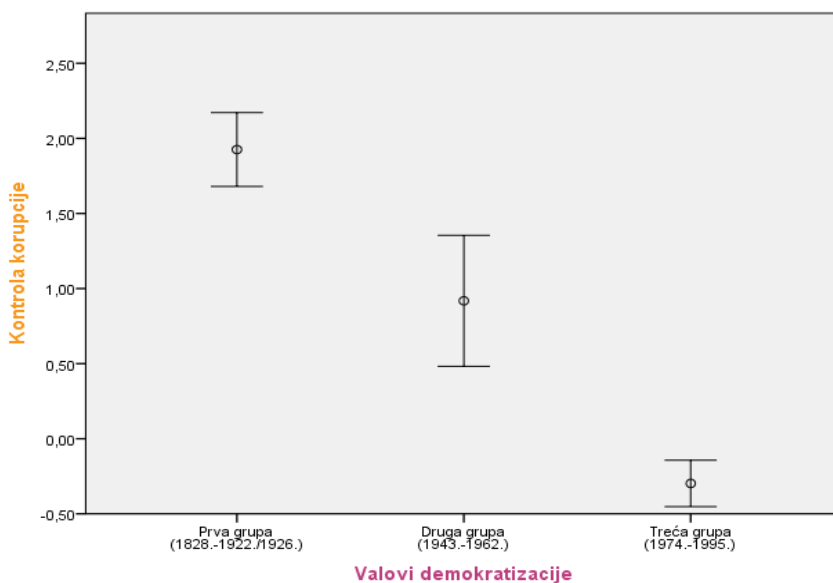
mjeri percepcije korupcije, konvencionalno definirane kao korištenje javne moći za privatni dobitak. Partikularni aspekt korupcije mjeren od strane različitih izvora razlikuje se, u rasponu od učestalosti 'dodatnih uplata da bi se obavile stvari', do efekata korupcije na poslovno okruženje, do mjerenja 'velike korupcije' u političkoj areni ili u tendenciji elita za angažman u 'zarobljivanju države'.

(Varieties of Democracy, 2016: 326.)

Rezultati prikazani na Grafikonu 7 govore kako stupanj kontrole korupcije raste u skladu sa starošću demokracije. Analiza je pokazala očekivane rezultate koji logički odgovaraju slučaju političke korupcije, što nije začuđujuće s obzirom na to da se radi

o ispitivanju gotovo istih indikatora. No provjera putem podataka koje nisu prikupljali V-demovi stručnjaci, već oni dolaze iz drugih izvora, svakako je korisna te pridonosi vjerodostojnosti istraživanja.

Grafikon 7: Prosječne vrijednosti indikatora kontrole korupcije Svjetske banke

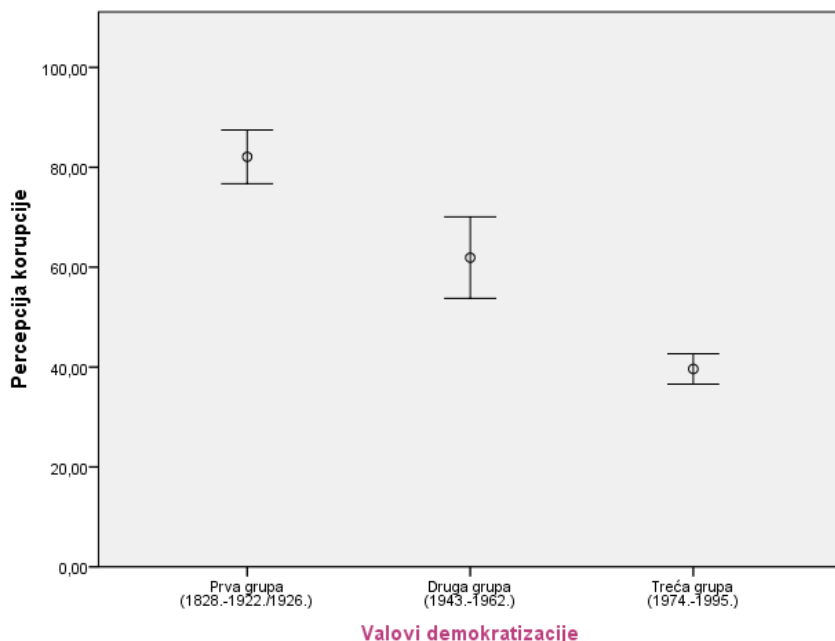

Grafikon s 95% intervalom pouzdanosti

Posljednja hipoteza ispituje percepciju korupcije. Izvor je ovoga indeksa Transparency International koji na skali od 0 (najviše korumpirano) do 100 (vrlo čisto) mjeri stupanj korupcije viđen od strane poslovnih ljudi, analitičara procjene rizika i javnosti (Varieties of Democracy, 2016: 371), a fokusiran je uglavnom na javni sektor. Kao i kod kontrole korupcije, što država ostvaruje višu ocjenu na ljestvici, to je ona manje korumpirana, i to sudeći prema percepciji društva. Na Grafikonu 8 vidljivo je kako ipak postoji statistički značajna razlika među grupama država. Dok javnost država prvoga demokratskoga vala svoju domovinu percipira poprilično čistom, građani država trećega demokratskoga vala ocjenjuju svoju državu koruptivnom prije nego čistom. Dakle, navedena hipoteza ipak nije potvrđena. Moguće objašnjenje tomu jest uključenost mišljenja stručnjaka, a ne samo javnosti, u indeks. Čini se da su društva

pojedinih zemalja ipak svjesna razine korupcije koja karakterizira njihovu državu. Doduše, moguće je primijetiti razliku, posebice u trećoj grupi koja je ostvarila, iako i dalje najlošiji, nešto bolji rezultat u odnosu na indeks političke korupcije.

Grafikon 8: Percepcija korupcije s obzirom na grupe država

Grafikon s 95% intervalom pouzdanosti

Unatoč vrlo jasnim rezultatima koje pružaju grafikoni, proveden je još jedan test kako bi se potvrdila statistički značajna razlika među grupama u svim razmatranim područjima. Budući da normalna distribucija ne karakterizira navedene varijable (osim korupcije u zakonodavstvu), a varijabla upotrijebljena za grupiranje je nominalna te sadrži tri vrijednosti, jedini moguć test za određivanje značajnosti razlike jest Kruskal-Wallis^{*} test. Doduše, ovaj test ne govori eksplicitno između kojih grupa postoji statistički značajna razlika, već je sama njezinana prisutnost dovoljna za pozitivan rezultat. Između kojih točno grupa postoji statistički značajna

* Kruskal-Wallis test je neparametrijski test koji se koristi kada uvjeti za korištenje ANOVA testa nisu zadovoljeni, a cilj mu je utvrditi postoji li značajna razlika između zavisne i

razlika vidljivo je na prethodnim grafikonima. Rezultati Kruskal-Wallis testa prikazani su u Tablici 3. Posljednji red u svakoj analiziranoj varijabli ostvaruje vrijednost od 0,0 što znači da negdje u toj varijabli, prema grupama država, postoji statistički značajna razlika.

Tablica 3: Rezultati Kruskal-Wallis testa

Statistike testa ^{a,b}							
	Politička korupcija	Korupcija u javnom sektoru	Korupcija u izvršnoj vlasti	Korupcija u zakonodavnoj vlasti	Korupcija u sudstvu	Percepcija korupcije	Kontrola korupcije
Chi-Kvadrat	42,871	42,347	38,575	33,754	46,119	42,769	43,051
df	2	2	2	2	2	2	2
Asymp. Značajnost	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
a. Kruskal Wallis Test							
b. Varijabla za grupiranje: Grupe zemalja prema valovima							

Rasprava

Budući da je istraživanje potvrdilo gotovo sve hipoteze (osim percepcije korupcije), može se zaključiti kako je duljina neprekidnog demokratskog iskustva doista povezana s razinom političke korupcije. Iako ovo otkriće nije revolucionarno, premalo je istraženo u znanstvenim radovima. Po dosadašnjim saznanjima, prvi puta je otkrivena poveznica između korupcije i Huntingtonovih valova, što potonjima svakako doprinosi na značaju. Korupcija kao takva kompleksan je fenomen koji utječe i na kojeg utječu mnogi faktori, od kojih su oni najznačajniji navedeni u teorijskom dijelu rada. Plauzibilan predmet istraživanja je korelacija korupcije i gospodarskog razvoja, kao i otvorenosti tržišta, što su istraživači nekoliko puta uspjeli dokazati i donekle objasniti (Mauro, 1997, Treisman 2000). Iako postoje preklapanja između grupa država prema valovima demokratizacije i gospodarske snage, ona nisu potpuna jer su određene države druge grupe gospodarski snažnije od nekih država prve grupe, stoga se ovi rezultati ne mogu objasniti isključivo u ekonomskim terminima.

---

nezavisne varijable.

Iako dokazivanje povezanosti ne znači nužno i uzročnost, oslanjanjem na relevantne sekundarne izvore, može se ustvrditi kako demokracija općenito smanjuje korupciju. No samo postojanje ustavnoga demokratskoga poretka ne garantira niske razine korupcije. „Kirgistan se smatra jednom od najdemokracičnijih država centralne Azije glede ustava, zakona, civilnog društva, slobode izražavanja i vladanja, ali rangiran je kao 122. od 145 država u svijetu po pitanju kontrole korupcije“ (Shen i Williamson, 2005: 340). Očigledno je kako postoje mnogo dublji razlozi koji bi objasnili toliku razliku u razini korupcije među demokracijama.

Neke države uopće nisu imale prijašnjega iskustva s demokracijom, a takve će imati poteškoća pri uspostavi demokratskih institucija i izgradnji društva s demokratskom kulturom. Treisman je 2000. godine dokazao negativan utjecaj britanskoga kolonijalnoga naslijeđa na razinu korupcije. Desetljeća britanske vlasti na neke su države ostavila velik trag, između ostalog u obliku „legalne kulture“ koja naglašava proceduralnu pravdu iznad supstantivnih pitanja mnogo više nego u državama koloniziranim od strane drugih sila“ (Treisman, 2000: 422). Neke države još nisu imale prilike razviti zrele demokratske strukture (Shen i Williamson, 2005: 340). Proces izgradnje tih struktura i stvaranja povjerenja u njih može potrajati desetljećima. Većina država treće grupe kreće se tim putem, ali još nisu stigle na odredište.

Demokratski procesi poput političke participacije dugoročno proizvode efekt rasta životnog zadovoljstva građana i smanjenja korupcije. No što se kratkoročno događa prilikom političke liberalizacije? Objasnjenje tolikog raskoraka između prve i treće grupe zemalja ne treba tražiti u kvaliteti demokracije*, već u fenomenu same demokratske tranzicije. Dugoročno demokracija smanjuje razinu korupcije, ali prilikom tranzicije u „goluzdravim demokracijama gdje proceduralne prakse nisu poduprijetе čvrstom liberalnom kulturom i efektivnim institucijama“ (Sung, 2004: 181) otvara se prozor korupciji. Sung je 2004. svojim istraživanjem dokazao kako u ranim fazama demokratizacije države doživljavaju vrlo visok nivo korupcije, čak viši nego u diktaturama. Srećom, nakon određenoga vremena demokratske institucije počinju jačati, a razina se korupcije smanjuje. Ovakve situacije vezane su, dakle, uz procese političke liberalizacije, realokacije resursa i prestrojavanja moći koji se događaju za vrijeme tranzicije, a smatraju se očekivanima.

---

* Treisman, interpretirajući rezultate svog istraživanja, navodi kako mjera kvalitete demokracije (Freedom House) nije povezana s razinom korupcije (Treisman, 2000: 434).

Još jedna pohvalna teorija koja se nadovezuje na objašnjenje lošega rezultata mladih demokracija jest ona autorice Munigu-Pippidi, a govori o principima društvene raspodjele dobara. Prema njoj, države u fazi modernizacije i demokratizacije naginju ka višoj razini korupcije zbog partikularizma kao organizacijskoga načina raspodjele. U takvim društvima, konvencije vladaju prije zakona (Munigu-Pippidi, 2006: 88). Osobe, umjesto da mijenjaju sustav, bore se za pripadnost privilegiranoj skupini, jer je onima izvan nje podmićivanje jedini način za osiguravanje jednakoga tretmana (Munigu-Pippidi, 2006: 88).

U kompetitivnom partikularizmu, koji je karakterističan prijelazni oblik u tranziciji, korupcija cvjeta. U takvim se režimima nekoliko grupa natječe za privilegirani status. Primjeri kompetitivnih partikularizama bile bi države Latinske Amerike, afričke kompetitivne anarhije i postkomunističke izborne demokracije, što čini dobar dio treće grupe država. Većina zapadnih država izborila je pobjedu nad partikularizmom prije više od stoljeća, a u tome je najviše pomogla politička opozicija i civilno društvo.

Zaključak

Iako je korupcija izuzetno zanimljiva i popularna tema u znanstvenoj zajednici, u područjima zemalja u razvoju i posttranzicijskim državama još ima mjesta za istraživanja iste, napose u vidu utjecaja demokratske tranzicije i procesa koje ona obuhvaća. Usprkos rastućoj pojavi anti-korupcijskih organizacija koje sve više dobivaju na važnosti, još se mnogo toga treba učiniti po pitanju ovoga problema koji razara ekonomije posebice mladih demokracija. Klasifikacija svijeta prema Huntingtonovim valovima demokratizacije i njihova veza s korupcijom činila se originalnim pristupom koji, sudeći po vlastitim dosadašnjim saznanjima, još nije bio obrađen na ovaj način.

Istraživanje je uglavnom polučilo očekivane rezultate. Države koje su se demokratizirale u davnom prvom demokratskom valu imaju najnižu razinu korupcije uzete općenito, države drugoga vala ostvaruju srednju vrijednost, a političke sustave mladih demokracija karakterizira najviša razina korupcije. Sve tri grupe međusobno se statistički razlikuju po pitanju političke korupcije. Gotovo isti rezultati javljaju se pri analizi korupcije u javnome

sektoru i izvršnoj vlasti. Jedina varijabla u kojoj se sve tri grupe država prema valovima demokratizacije međusobno ne razlikuju jest korupcija u legislativi. Ovdje se prva i druga grupa statistički značajno razlikuju od treće grupe koja ima najkorumpiranije zakonodavstvo, no iako se prosjeci rezultata prve i druge grupe razlikuju, ta razlika nije statistički značajna. Ovo saznanje pokazuje kako države drugoga demokratskoga vala ostvaruju pozitivan pomak po pitanju korupcije. Možda je prva točka u kojoj se smanjuje razina korupcije nakon konsolidacije demokracije upravo zakonodavno tijelo. Ovo pitanje svakako bi moglo biti zanimljivo polazište za daljnje istraživanje.

U sudskoj vlasti, rezultati su ponovno potvrdili očekivanja i pokazali kako su stare demokracije značajno manje korumpirane od mladih, dok države drugoga vala ostvaruju srednji rezultat razlikujući se i od prve i od druge grupe. Indeks kontrole korupcije praktički je samo potvrdio rezultate indeksa političke korupcije, no ta je provjera bila dobro došla budući da se ipak radi o testiranju podataka prikupljenih iz drugoga izvora. Konačno, jedina hipoteza koja je u potpunosti odbačena jest ona o percepciji korupcije. Predviđeno je kako se, zbog većih očekivanja od svojih institucija, države prvoga vala neće značajno razlikovati od država drugoga i trećega vala. Ipak, sve tri grupe ponovno se statistički značajno razlikuju, a što navodi na zaključak kako je javnost svjesna razine korumpiranosti vlastite države. Zanimljivo, ti rezultati ipak su ponešto bolji od rezultata političke korupcije. Uzevši u obzir rezultate svih provedenih analiza, može se zaključiti kako je duljina demokratskoga iskustva povezana sa stupnjem korupcije u određenim političkim sustavima. Tako se u gotovo svakom pogledu vezanom uz korupciju države prvoga, drugoga i trećega demokratskoga vala statistički značajno razlikuju.

Ovaj rad je svakako otvorio mnoga pitanja vrijedna rasprave i daljnjih istraživanja. Bez identificiranja pravih uzroka korupcije teško se može izboriti pobjeda protiv nje. Budući da je svaka država, sa sebi svojstvenim faktorima koji povisuju razinu političke korupcije, slučaj za sebe, proces tranzicije i političke liberalizacije gotovo uvijek vodi do povećane korupcije, posebice u društvima s kompetitivnim partikularizmom kao načinom distribucije dobara. Izgradnja transparentne i odgovorne vlade, formalnih demokratskih institucija i povjerenja u njih dugotrajan je proces koji su države prvoga vala prolazile prije više od stoljeća, a države trećega vala prolaze pod istraživačkim povećalom stručnjaka za korupciju.

Literatura

- Azfar, Oman, Lee, Young i Swamy, Anand (2001) The Causes and Consequences of Corruption. *The Annals of the American Academy*, 573(1): 42-56.
- Balachandrudu, K. (2006) Understanding Political Corruption. *The Indian Journal of Political Science*, 67(4): 809-816.
- Britannica.com (2017) <https://www.britannica.com/topic/corruption-law> (pristupljeno: 23. svibnja 2017.)
- Coppedge, M.; Gerring, J. i dr. (2011) Conceptualizing and Measuring Democracy: A New Approach. *Perspectives on Politics*, 9(2): 247-267.
- Heywood, Paul (1997) Political Corruption: Problems and Perspectives. *Political Studies*, 45: 417-435.
- Holmes, Leslie (2013) Postcommunist Transitions and Corruption: Mapping Patterns. *Social Research*, 80(4): 1163-1186.
- Kanji, Gopal K. (2006) 100 Statistical Tests. London: SAGE Publications Ltd.
- Kotkin, Stephen (2002) Liberalism, Geopolitics, Social Justice. U: Stephen Kotkin i Andras Sajo (ur.), *Political Corruption in Transition* (str. 387-467). Budimpešta: Central European University Press.
- Kurer, Oscar (2005) Corruption: An Alternative Approach to Its Definition and Measurement. *Political Studies*, 53(1): 222-239.
- Mungiu-Pippidi, Alina (2006) Corruption: Diagnosis and Treatment. *Journal of Democracy*, 17(3): 86-99.
- Nye, J. S. (1967) Corruption and political development: A cost-benefit analysis. *American Political Science Review*, 61(2): 417-427.
- Oberoi, Roopinder (2014) Mapping the Matrix of Corruption: Tracking the Empirical Evidences and Tailoring Responses. *Journal of Asian and African Studies*, 49(2): 187-214.
- Shen, Ce i Williamson, John B. (2005) Corruption, Democracy, Economic Freedom and State Strength: A Cross-national Analysis. *International Journal of Comparative Sociology*, 46(4): 327-345.
- Stevens, Alex (2016) Configurations of corruption: A cross-national qualitative comparative analysis of levels of perceived corruption. *International Journal of Comparative Sociology*,

57(4): 183-206.

Sung, Hung-En (2004) Democracy and political corruption: Across-national comparison. *Crime, Law and Social Change*, 41: 179-194.

Transparency.org (2018) https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017 (pristupljeno 22. svibnja 2018).

Treisman, Daniel (2000) The causes of corruption: a cross-national study. *Journal of Public Economics*, 76: 399-457.

Varieties of Democracy (2016): V-Dem Codebook v6. University of Gothenburg, V-Dem institute, University of Notre Dame i Kellogg Institute.

Wolfgang, Merkel (2011) Transformacija političkih sustava. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

Yadav, Vineeta (2012) Legislative Institutions and Corruption in Developing Country Democracies. *Comparative Political Studies*, 45(8): 1027-1058.

Waves of Democratization and Corruption: A Quantitative Insight into the Corruption Levels in the World

Ana Miculinić

Abstract

Democratic states aim to suppress and prevent corruption through a set of policies, programs and anti-corruption measures. However, not all democracies are equally effective at that task and the factors that influence the level of corruption are not the same for every country. Nonetheless, the underlying link the countries with high levels of corruption share and which differentiates them from the countries with low levels of corruption should be identified and analyzed. This paper aims to explore the possible connection between the duration of uninterrupted democratic rule and corruption. The paper examines the thesis that in the countries which recently underwent a democratic transition, where democracies are still consolidating or have just consolidated, will be more susceptible to corruption. The research presented in this paper confirms that the space for corruption becomes much broader in young democracies.

Keywords

corruption, political corruption, corruption perception, democratic transition, duration of democracy, democratization